

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2021 р.

Київ
Видавництво НМУ ім. О. О. Богомольця

2021

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2021. – 311 с.

ISBN 978-966-02-9609-1

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Филипович Людмила Олександрівна – провідний науковий співробітник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Технічні редактори:

Васюк Ірина Василівна – пошукач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Лапутько Анна Валеріївна – старший лаборант кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 12 від 27 травня 2021 р.)

ISBN 978-966-02-9609-1

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2021
© ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2021

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

З ІСТОРІЇ НМУ (ДО 180-РІЧЧЯ)	13
<i>Власенко О. М., Ступак Ф. Я.</i>	
ПРАВО, РЕЛІГІЯ І МЕДИЦИНА: ВЗАЄМОДІЇ В КОНТЕКСТІ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СВІТУ	15
<i>Бучма О. В.</i>	
СВЯТИТЕЛЬ ЛУКА ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКИЙ: ЖИТТЯ ВСУПЕРЕЧ	19
<i>Земсков С. В., Гололобова К. О.</i>	
ПИТАННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19 В КОНТЕКСТІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ДИСКУРСУ	21
<i>Васильєва І. В., Нечушкіна О. В.</i>	
PRACTICAL AND LEGAL ASPECTS OF MEDICAL ETHICS IN PRE-GRADUATE EDUCATION AT THE INSTITUTE OF SOCIAL MEDICINE AND MEDICAL ETHICS FM CU IN BRATISLAVA	23
<i>Mária Mojžešová, Silvia Capíková, Jana Trizuljaková, Vojtech Ozorovský</i>	
ВПЛИВ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РЕЛІГІЙНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ	26
<i>Арістова А. В.</i>	
СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЧНІ ПРАКТИКИ: ФІЛОСОФСЬКІ ТА БІОЕТИЧНІ АСПЕКТИ	28
<i>Пустовіт С. В., Бойченко Н. М., Березіна В. В., Остапенко Б. І.</i>	
МЕДИЦИНА ЗАМІСТЬ РЕЛІГІЇ? НОВІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	32
<i>Утюж І. Г., Спиця Н. В.</i>	
ЗДОРОВ'Я І ПРАЦЯ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ПІДХОДІВ ФІЛОСОФІЇ, РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ	33
<i>Мойсеєнко В. О., Шостка І. П., Тарченко Н. В.</i>	
АКТУАЛІЗАЦІЯ ЕТИЧНОГО ВЧЕННЯ АЛЬБЕРТА ШВЕЙЦЕРА У СУЧАСНІЙ БІОЕТИЦІ	36
<i>Іванова К. А., Балабай Я. В.</i>	
ГОЛОВНИЙ МОЗОК ЛЮДИНИ ЯК НОСІЙ СВІДОМОСТІ	39
<i>Дзевульська І. В., Маліков О. В.</i>	
НЕ ПРОСТО ДВИГУН КРОВООБІГУ... СВЯТИТЕЛЬ ЛУКА КРИМСЬКИЙ ПРО РОЛІ СЕРЦЯ В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ	41
<i>Ханжи В. Б.</i>	

2. Дзевульська І. В., Маликов О. В., Ковальчук А. В. Деякі сучасні методи візуалізації головного мозку та їх значення для вивчення анатомії людини. Науковий журнал, 6 (06), 2013., с. 82.
3. Маликов А. В., Ковальчук А. И., Дзевульская И. В., Бондарец Д. В. Исторические и морфофункциональные аспекты изучения эпифиза // Український науково-медичний молодіжний журнал, 3, 2014., с. 16–19.
4. Москаленко В. Ф., Черкасов В. Г. Нейроанатомічні основи психічної діяльності та поведінки людини. – Вінниця: Нова Книга, 2006.– 112 с.

Ханжи В. Б.,

Одеський національний медичний університет,
Vladkhan.od@ukr.net

НЕ ПРОСТО ДВИГУН КРОВООБИГУ... СВЯТИТЕЛЬ ЛУКА КРИМСЬКИЙ ПРО РОЛІ СЕРЦЯ В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Вчення святителя Луки Кримського (В. Ф. Войно-Ясенецького) про серце привертає увагу своєю багатогранністю. Справа в тому, що знаменитий мислитель, будучи і вченим-хірургом, і архієреєм, писав про серце як в анатомо-фізіологічному, так і в релігійно-філософському сенсах, органічно, при цьому, їх поєднуючи. Дослідження цього вчення в даній роботі здійснюється, в першу чергу, на підставі аналізу глави другої “Серце як орган вищого пізнання” однієї з найвідоміших робіт мислителя – “Дух, душа і тіло” (вийшла в світ в 1978 р. в Брюсселі – через 17 років після смерті автора).

Святитель Лука виділяє, щонайменше, три варіанти тлумачення функцій і ролі серця (крім відомого всім – як двигун кровообігу) в життєдіяльності людини: 1) універсальний орган почуттів; 2) орган сприйняття впливу Духа Божого, орган спілкування людини з Богом; 3) центр духовного життя і Богопізнання.

Розкриваючи перший із заявлених смислів, автор посилається на академіка І. П. Павлова [2], який пише, що всі людські емоції і почуття “...в своей основе имеют глубокий физиологический смысл” [нав. за: 3]. У стародавні часи подразнення, які отримували пралюди, викликали відгук, перш за все, в їхній м’язовій активності, яка тісно пов’язана з діяльністю серцево-судинної системи. На сучасному етапі розвитку людини певні суспільні традиції, що формувалися тисячоліттями, вимагають від неї вуалювання м’язових рефлексів, проте приховати відгуки на емоційні переживання у вигляді реакцій в серцевій діяльності вона не в змозі. Святитель Лука Кримський додає до висловленого Павловим такі міркування. З огляду на те, що іннервація серця дозволяє сформувати систему його зворотного зв’язку з головним і спинним мозком, за допомогою якого, з одного боку, серцю передаються багатоскладні сигнали центральної нервової системи, а з іншого – направляються в мозок емоційно-чуттєві імпульси серця, що мають доцентровий характер, слід “...считать сердце важнейшим органом чувств, а не только центральным мотором кровообращения” [3].

Справедливо зазначаючи, що Святе Письмо надає серцю набагато більше значення, ніж було показано вище, архієпископ переходить до другого варіанту тлумачення цього поняття – як осередку найбільшої здатності відчувати Бога, здійснювати комунікацію із Всевишнім, тобто реалізовувати вищу пізнавальну діяльність. Таку атрибутованість серця підкреслювали в свій час і св. пророк Єремія, і ранньохристиянські автори – св. апостол Павло, св. Макарій Великий, св. Єфрем Сирий, св. Іван Ліствичник. В даному випадку святий продовжує достатньо широко представлену в українській та світовій традиціях модель думки, що отримала назву кордоцентризму. Згідно з цими ідеями, в людині, яка являє собою єдність тіла, душі й духу, саме останній (“серце”) є концептуальним началом, що задає людині атрибут цілісності та закладає підстави становлення її особистості. В українській філософії ця лінія представлена у вченнях Г. Сковороди, М. Гоголя, П. Юркевича, Т. Шевченка, П. Куліша тощо. Багато в чому вона була підготовлена працями європейських “філософів серця” Б. Паскалем, Новалісом (Ф. фон Гарденбергом) та інших мислителів.

Святитель Лука наполягає на тому, що серце здатне транслювати Боже Слово не тільки в формі невиразних відчуттів, які, очевидно, вимагають розшифровки, прояснення. “Как это ни сомнительно для неверующих, мы утверждаем, – находимо у автора, – что сердцем можно воспринимать вполне определенные внушения прямо как глаголы Божии” [3]. Абсолютно ясно Боже звернення до Владики звучало, наприклад, у вигляді цитат з Біблії, і це було вельми актуальним в контексті подій, які відбувалися з Лукою Кримським. Вплив цих пророцтв і вказівок був настільки переконливим, що святий навіть на мить не міг би в них засумніватися. Більш того, обставина незмінного підтвердження справедливості настанов і пророцтв в подальших подіях зміцнювала його віру в те, що вони були не чим іншим, як Божим Словом.

Архієпископ наводить красномовні приклади подібних одкровень. Так, у праці “Дух, душа і тіло” згадується випадок звернення Бога до нього з тими ж словами, з якими Ісус звернувся до Симона Петра: “Симоне Ионин, любиши ли Мя паче сих?. Паси агнцы Моя” (Ин. 21:15). Слова Божі були сприйняті автором як докір Всевишнього за залишення на деякий час архієрейського служіння і заклик до його відновлення [3] (хоча причини для цього були досить істотними – значне збільшення хірургічного навантаження). В автобіографічній роботі “Я полюбив страждання” описується ще один епізод в житті святого, що приголомшує уяву. Коли не стало його дружини Анни, без материнської турботи залишилися четверо дітей. Старшому, Михайлу, було дванадцять, а молодшому, Валентину, – шість років. Під час читання Псалтиря над труною овдовілий професор В. Ф. Войно-Ясенецький був вражений останніми словами псалма, усвідомленими ним в якості турботливої Божественної настанови: “Неплодную вселяет в дом матерью, радующеюся о детях (Пс. 112; 9)” [5, с. 34]. Буквально відразу ж Войно-Ясенецькому стало ясно, про кого йде мова, і очікування його не підвели: операційна сестра хірурга С. С. Велецька з радістю відгукнулася на його прохання замінити дітям померлу матір і надалі довгі роки займалася їх вихованням [5, с. 34–35].

Нарешті, третя (мабуть, ключова) роль серця в людській життєдіяльності

– роль органу, “...который совершенствует и исправляет Бог...”, центрального начала “...нашей духовной жизни и Богопознания” [3]. Архієпископ нагадує слова Господа (в притчі про сіяча) про те, “...что семя Слова Божия сеется в сердце человеческое и хранится им, если оно чисто, или похищается из него дьяволом, если оно не умеет и не достойно хранить его” [нав. за: 3]. Серце, роль якого тлумачиться в зазначеному сенсі, є “сховищем добра і зла”, підставою та осередком вищих функцій людського духу: серцем вірують в Бога (апостол Павло в “Посланні до Римлян” [1] з цього приводу пише: “Сердцем веруют к праведности, а устами исповедуют ко спасению” (Рим. 10, 10)) і люблять Всевишнього [3], а отже – і людину як Його найдосконаліше творіння в природному світі.

Святитель Лука Кримський особливо підкреслює [4], що саме заповідь любові була відзначена Ісусом у відповідь на питання про головну заповідь в релігійному законі: “Возлюби Господа Бога твоего всем сердцем твоим... сия есть первая и наибольшая заповедь; вторая же подобная ей: возлюби ближнего твоего, как самого себя; на сих двух заповедях утверждается весь закон... Иной большей сих заповеди нет” (Мф. 22, 37–40; Мк. 12, 30–31). Христос, постійно називаючи себе “Сино́м Лю́дским”, таким найпростішим і одночасно найглибшим чином показував безкорисливу і жертвну сутність Своєї любові до людей, готовність віддати в кінцевому рахунку своє життя заради блага людського. “Все теряет силу, – знаходимо у святителя Луки, – если не будет основного – любви к человеку” [4]. І навіть найбільшу мету кожного послідовника релігії Христа – отримання дару вічного життя в Царстві Небесному – можна реалізувати у прямому взаємозв’язку зі здатністю людини любити інших людей за прикладом Господа Бога.

Література:

1. Апостол Павел. Послание к Римлянам Святого Апостола Павла // Новый Завет. URL: <https://biblia.org.ua/bibliya/rim.html#ch10> (дата звернення: 18.05.2021).
2. Общий курс физиологии по лекциям академика И. П. Павлова / Сост. В. П. Адлербер и С. И. Прикладовицкий; под ред. В. В. Савича. Л., 1924. – 175 с.
3. Святитель Лука (Войно-Ясенецкий). Дух, душа и тело // Сайт “Азбука веры”. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Luka_Vojno-Jasenetskij/dukh-dusha-i-telo/ (дата звернення: 18.05.2021).
4. Святитель Лука (Войно-Ясенецкий). Наука и религия // Сайт “Азбука веры”. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Luka_Vojno-Jasenetskij/nauka-i-religija/1_4 (дата звернення: 18.05.2021).
5. Святитель Лука Крымский (Войно-Ясенецкий). Я полюбил страдание. Автобиография. М.: Местная религиозная организация Православный приход храма Святого Духа сошествия на Лазаревском кладбище гор. Москвы Московской епархии Русской Православной Церкви (Издательство Сестричества во имя Святителя Игнатия Ставропольского), 2015. – 192 с.